

Д.Ю. СОЛОВЕЙ, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Забезпеченість сільського господарства паливно-енергетичними ресурсами

Україна значною мірою залежить від імпорту енергетичних ресурсів: імпортує близько 75% необхідного природного газу та 85% сирової нафти й нафтопродуктів. Це створює суттєві загрози для енергетичної та національної безпеки держави. Вона входить до десяти країн з найбільшим споживанням енергетичних ресурсів, виробляючи при цьому невелику частку сукупного світового продукту. Суттєвими загрозами в енергетичній сфері є критичне звуження можливостей задоволення потреб країни в сировинних і енергетичних ресурсах, відсутність механізмів пристосування економічної системи до зменшення запасів та їх подорожчання, а також відсутність надійної диверсифікації зовнішніх джерел постачання й маршрутів їх транспортування¹.

Для стабільного функціонування сільськогосподарського виробництва необхідне надійне забезпечення його паливно-енергетичними ресурсами. Потреба внутрі-

шнього ринку України в пальному оцінюється на рівні 11 млн т, у тому числі технологічна потреба для сільського господарства – понад 2 млн т². Тому проблема забезпечення аграрного виробництва паливно-енергетичними ресурсами є важливою та актуальною.

Питанням використання паливно-енергетичних ресурсів у сільськогосподарському виробництві присвячені роботи Є.А. Бузовського, В.І. Гавриша, Г.М. Калетніка, В.В. Ковриги, М. Корчемного, Ж.К. Сідневої й багатьох інших.

Мета статті – визначення шляхів найповнішого забезпечення технологічної потреби сільгосптоваровиробників у паливно-енергетичних ресурсах та підвищення ефективності їх використання.

Протягом останніх п'яти років споживання паливно-енергетичних ресурсів у сільському господарстві в цілому по Україні мало майже стабільний характер (табл. 1).

1. Споживання палива у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві України

Показник	Рік					2010 р. до 2006 р., %
	2006	2007	2008	2009	2010	
Усього, млн т у.п.	3,1	2,9	3,1	2,7	3,1	100
Вугілля, млн т	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	100
Газ природний, млрд м ³	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	100
Бензин моторний, тис. т	317,1	299	288,5	216	231,6	73,0
Газойлі (паливо дизельне), тис. т	1153,8	1173,8	1232,9	1137,3	1224,1	106,1
Мазути топкові важкі, тис. т	7,7	6	6	4,2	2,5	33,1
Гас, тис. т	0,2	0,3	0,4	0,2	0,3	144,6
Пропан і бутан скраплені, тис. т	3,3	5	8,6	9,2	11,3	341,2
Дрова для опалення, тис. м ³	221,6	185,9	169,9	126,6	187,1	84,4

Джерело: Статистичний щорічник України. Державний комітет статистики України. – К., 2006-2010 рр.

¹ Калетнік Г.М. Біопаливо. Продовольча, енергетична та екологічна безпека України [монографія] / Г.М. Калетнік. – К.: „Хай-Тек Прес”, 2010. – С.357.

² Лузан Ю.Я. Перспективи створення самозабезпечувальної енергетичної системи ведення сільськогосподарського виробництва / Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С.45.

У 2010 році сільським господарством було спожито 3,1 млн т у.п., у тому числі вугілля – 0,1 млн т, газу природного 0,6 млрд м³, порівняно з 2006 роком споживання вугілля та газу природного залишилося на попередньому рівні. Зменшилося споживання бензину моторного на 27 %, дещо збільшилося споживання дизпалива – на 6,1 %. У 3,4 раза зросло споживання пропану і бутану скраплених, що може бути пояснено збільшенням попиту на цей вид палива як у виробництві, так і в споживанні населенням у побуті.

Вартість пально-мастильних матеріалів стрімко зростає. За період 2007-2011 років середня оптова ціна бензину зросла у

3,2 раза й становила на початок 2011 року 9980 грн/т. Ціна дизпалива зросла у 2,4 раза і на початок 2011 року дорівнювала 8750 грн/т. Збільшення вартості пального є однією з причин зменшення обсягів його споживання.

Динаміку споживання електроенергії у сільському господарстві України за 2006-2010 роки наведено в таблиці 2. Споживання електроенергії щорічно становить 3,2–3,3 млрд кВт-год, або 2–2,2 % від загальної кількості спожитої в Україні. Тарифи на електроенергію для сільськогосподарських товаровиробників за 2007-2010 роки підвищилися у 2 рази й на початок 2010 року становили 64,28 коп. за 1 кВт-год.¹

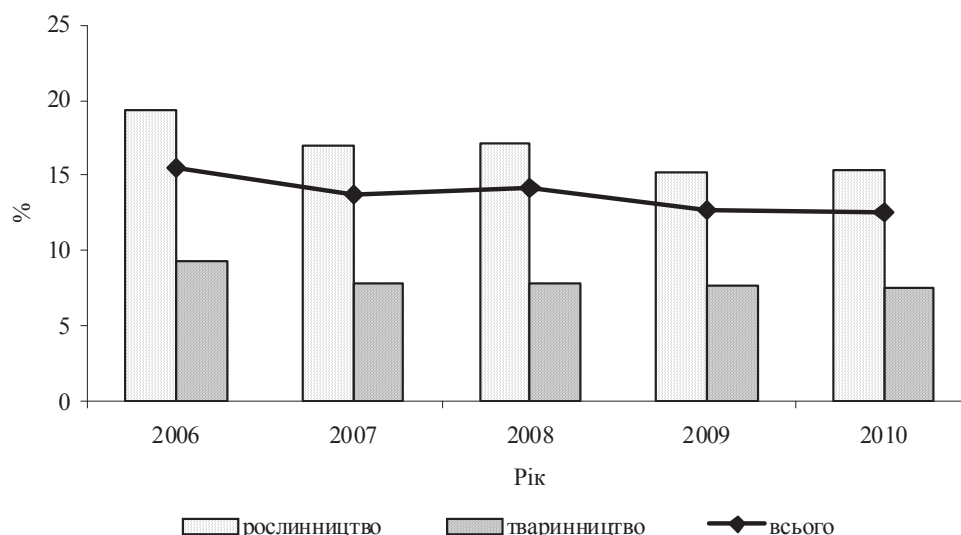
2. Споживання електроенергії у сільському господарстві, лісовому і рибному господарстві та мисливстві, млрд кВт-год

Показник	Рік				
	2006	2007	2008	2009	2010
Спожито електроенергії, млрд кВт-год	3,3	3,3	3,2	3,2	3,3
Частка електроенергії від спожитої в Україні, %	2,1	2,0	2,0	2,2	2,0

Джерело: Статистичний щорічник України. Державний комітет статистики України. – К., 2006-2010 рр.

У структурі собівартості виробництва аграрної продукції у сільськогосподарських підприємствах за 2006-2010 роки витрати на нафтопродукти, електроенергію і пальне зменшилися з 15,5% у 2006 році до 12,6% у 2010-му, в рослинництві – відповідно з 19,4 до 15,3%, у тваринництві – з 9,3 до 7,5%.

(рис.). Зниження частки енергоносіїв у структурі собівартості продукції пояснюється тим, що частина підприємств, не маючи необхідних коштів для закупівлі пального, знижує кількість виконуваних технологічних операцій, а фінансово спроможні – впроваджують енергоощадні технології.

Частка нафтопродуктів, електроенергії і палива в структурі собівартості виробництва продукції у сільськогосподарських підприємствах

¹ Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг) / [Воскобійник Ю.П., Шпикуляк О.Г., Камінський І.В. та ін.]; за ред. Ю.П.Воскобійника. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – С.301.

За 2006-2010 роки енергоємність ВВП для сільського господарства, мисливства та лісового господарства зменшилася із 0,08 кг

у.п./грн до 0,04 кг у.п./грн. Це вказує на позитивні зрушення в ефективності споживання паливно-енергетичних ресурсів (табл. 3).

3. Енергоємність ВВП для сільського господарства, мисливства та лісового господарства в Україні, кг у.п./грн

Показник	Рік				
	2006	2007	2008	2009	2010
Енергоємність ВВП сільського господарства, кг у.п./грн	0,08	0,06	0,05	0,04	0,04

Джерело: Власні розрахунки.

Технологічна потреба сільгосптоваровиробників у пальному на 2011 рік становила близько 1,38 млн т дизпалива і 368 тис. т бензину, в тому числі на період осінніх польових робіт – 498,1 тис. т дизпалива й 124,9 тис. т бензину. Для виконання осінніх польових робіт сільгосптоваровиробниками придбано: дизпалива – 562,6 тис. т (113 % до потреби на період осінніх польових робіт); бензину (А-76, А-80) – 146,8 тис. т (115 % до потреби на період осінніх польових робіт).

Нині на ринку пально-мастильних матеріалів є достатня кількість пропозицій пального. Проблема існує лише в низькій купівельній спроможності аграріїв. Важливим також є питання стабілізації цін на пальне в напружені періоди сільськогосподарських робіт.

Досягнення визначеної мети можливе за рахунок зниження споживання традиційних енергоносіїв з розрахунку на у.о. ВВП шляхом запровадження заходів енергозбереження та заміни їх частини на альтернативні види пального. Для цього необхідно:

підвищити ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів;

впроваджувати енергозберігаючі технології, нові моделі енергозберігаючої техніки, альтернативні джерела енергії й види пального;

розробити систему законодавчих актів, норм і правил, які б регулювали забезпечення сільськогосподарського виробництва паливно-енергетичними ресурсами, зокрема механізм стабілізації цін на пально-мастильні матеріали у найбільш напружені періоди виконання сільськогосподарських робіт шляхом продажу сільгосптоваровиро-

бникам пального із держрезерву за доступними цінами;

знижити рівень розораності сільськогосподарських угідь виведенням з орних земель еродованих схилів крутизною понад 3°, заболочених, піщаних і заплавлених земель, розмістивши на них луки-пасовища, окультурені сіножаті, садові насадження та виноградники;

розширювати мінімізацію обробітку ґрунту зменшенням кількості технологічних операцій, їх суміщенням та застосуванням технологій мінімальної обробітку ґрунту і прямого посіву;

оптимізувати структуру посівних площ та сівозмін;

досягти значної економії палива за рахунок здійснення інженерно-технічних заходів, зокрема, вдосконалення структури машинно-тракторного парку, забезпечення раціонального агрегування тракторів¹.

Важливим напрямом розвитку альтернативних джерел енергії в Україні є біоенергетика, економічно доцільний потенціал якої оцінюється близько 24 млн т умовного палива на рік. З біомаси можна одержувати біогаз (в основному метан), біодизель і біоетанол.

Для розвитку ринку біопалива в Україні потрібні капіталовкладення у створення власної науково-виробничої бази, фінансова підтримка, розробка цільових програм та введення ліберальних податків.

Спиртова галузь нашої країни має велику кількість заводів, потужності яких недован-

¹ Бузовський С.А. Напрями сільськогосподарського виробництва, зорієнтовані на енергозаощадження / С.А. Бузовський, В.А. Скрипниченко // Формування ринкових відносин в Україні: 36. наук. праць. – Вип. 2. – К.: НДЕІ, 2009. – 174 с.

тажені. Тому вони можуть зайняти важливу нішу виробництва біоетанолу.

Потенційні можливості України дають змогу забезпечити до 2020 року виробництво за рік: біоетанолу – близько 4,5-5 млн т, біодизеля – близько 6 млн т, біогазу – близько 10 млрд м³. В Україні частка використання біопалива до 2020 року повинна досягти 20% від загального обсягу споживання пального¹.

Отже, своєчасне й повніше забезпечення технологічної потреби сільгосптоваровиро-

бників у паливно-енергетичних ресурсах можна досягти за рахунок впровадження нових інноваційних технологій вирощування сільгосппродукції, розробки і запровадження нової техніки, використання альтернативних джерел енергії та видів пального. В результаті реалізації запропонованих заходів слід очікувати зниження собівартості продукції, підвищення ефективності виробництва, зменшення втрат при збиранні врожаю.

Проаналізовано стан забезпечення сільського господарства України паливно-енергетичними ресурсами у відповідності з технологічними потребами. Визначено шляхи підвищення ефективності їх використання, зменшення залежності держави від імпорту енергоносіїв.

Проанализировано состояние обеспечения сельского хозяйства Украины топливно-энергетическими ресурсами в соответствии с технологическими потребностями. Определены пути повышения эффективности их использования, уменьшения зависимости государства от импорта энергоносителей.

An article studies the current state of fuel and energy security of agriculture in Ukraine, considering the level of supply with the fuel and energy resources corresponding to the technological needs. The guidelines for enhancement of the efficiency level of usage of these resources and reduction of state dependence on fuel and energy import are suggested.

* * *

¹ Калетнік Г.М. Біопаливо. Продовольча, енергетична та екологічна безпека України:[монографія] / Г.М. Калетнік. – К.: „Хай-Тек Прес”, 2010. – С.499.